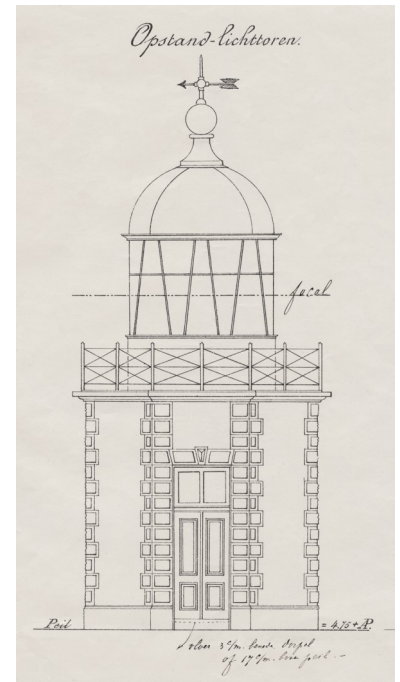
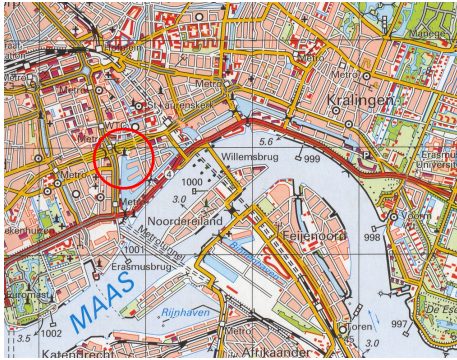

Beschrijving en waardering van nautische objecten in Nederland

De lage licht van Hoek van Holland

door Peter Kouwenhoven / Nederlandse Vuurtoren Vereniging (www.vuurtorens.org), september 2019

Het lage licht van 1894.

Het gietijzeren lage licht in 1930.

In 1967 is het licht in de gietijzeren toren gedooft en hebben drie schijnwerpers op een stellage naast de toren de functie van het lage licht overgenomen. De foto dateert van 1973.

Cultuurhistorische waarden

- *Type object / nautische functie:*
Vuurtoren / voorheen geleidelicht

- *Leeftijd van het object:*
Gebouwd in 1899-1900.

- *Historische betekenis van het object en zijn omgeving:*

In 1866 is men begonnen met de aanleg van de Nieuwe Waterweg. Vanaf dat moment vestigden zich werklieden en ambtenaren van de Waterstaat in de nieuwe nederzetting Hoek van Holland. In 1872 werd de Nieuwe Waterweg officieel geopend. Daarna is nog jaren verder gewerkt aan grote infrastructuurprojecten. In de jaren 1883-1884 is in opdracht van het Rijk de Berghaven gegraven. Dit werd de thuishaven voor de schepen van het Loodswezen en van Rijkswaterstaat. De Berghaven is ook een uitvalsbasis voor reddingsboten van de KNRM. In 1893 kwam er een spoorwegverbinding met Rotterdam tot stand, waardoor de ontwikkeling van 'de Hoek' verder werd versterkt. In dat jaar is ook de eerste veerdienst naar Engeland geopend.

De bebakening van de Nieuwe Waterweg was aanvankelijk zeer bescheiden. Op het Noorderhoofd stond een eenvoudig wit licht en op het Zuiderhoofd een rood havenlicht. In 1874 was sprake van een lichtenlijn van twee lantaarns in het duingebied ten zuiden van de Nieuwe Waterweg, voor het binnenvaren van het 'Kanaal door den Hoek'.

In 1877 werd er een nieuwe lichtenlijn voor de inkomende scheepvaart in gebruik genomen. Op het Zuidduin, bij de 'wachterswoning', stond het lage licht: een 'houten schilderhuis met ruitscherm bovenop', met een vast wit licht op 9,7 m hoogte. Meer binnenwaarts stond het hoge licht: een 'schermbaken van raamwerk' met een vast wit licht op 15,9 m hoogte.

De scheepvaart nam heel snel in omvang toe en daarmee steeg ook het aantal ongevallen en strandingen in de monding van de Nieuwe Waterweg. Het werd daarom noodzakelijk om de bebakening te verbeteren. In de jaren 1893-1894 werd daartoe een aantal nieuwe kustlichten geplaatst, waaronder een nieuwe lichtenlijn voor de inkomende scheepvaart. Deze bestond uit een hoge gietijzeren toren nabij het station van Hoek van Holland en een kleine lichtopstand aan de Berghaven.

Het lage licht was in eerste instantie een in 1893 gebouwde achtkantige rode stenen toren, met een hoogte van 8 meter, opgetrokken uit Waalklinkermoppen. Het ontwerp was van A.C. van Loo. De toren was voorzien van een bedstede met twee slaapplaatsen boven elkaar, twee kasten en een tochtportaal. De toren had een zelfde optiek als het hoge licht: een trommeloptiek van de derde grootte, geleverd door Chance Brothers uit Birmingham. Met een vast rood licht op een hoogte van 9 meter boven water. Op 14 februari 1894 is het licht voor het eerst ontstoken.

Dit vuurtorentje heeft maar kort dienst gedaan. Door een modernisering van de steiger waaraan de boten van de Hoek van Holland - Harwichlijn aanmeerden, kwamen de schepen voor het vuurtorentje te liggen, waardoor het licht niet meer zichtbaar was. Er moest een nieuwe toren met een lichthoogte van 14,2 meter voor in de plaats komen. In 1899 werd opdracht gegeven voor het bouwen van een houten stelling voor een tijdelijk hulplicht met rode ruiten, het afbreken van de stenen vuurtoren en de aanleg van een fundering voor een nieuwe vuurtoren. Op 2 september 1899 werd Penn & Bau-duin te Dordrecht de opdracht gegund om een nieuwe gietijzeren toren te bouwen, eveneens naar een ontwerp van A.C. van Loo. Gieterij Enthoven & Co. uit Den Haag zou de gietijzeren trappen leveren. In de contractvoorwaarden was opgenomen dat bij

vertraagde oplevering een strafkorting van 20 gulden per dag zou worden toegepast. Op 15 augustus 1900 is het lichttoestel van de oude toren overgebracht naar de nieuwe. Op 31 december 1900 werd het licht voor het eerst ontstoken. Wederom een vast rood licht.

De twee verdiepingen van de gietijzeren toren waren bekleed met vurenhouten schroten en voorzien van vurenhouten vloeren. Op een van de verdiepingen stond een bedstede met twee slaapplekken boven elkaar en er waren twee kasten voor de persoonlijke eigendommen van de lichtwachters. De vuurtoren had ook een radiobaken. In 1967 functioneerde de lichtenlijn niet meer naar behoren. De vaargeul was enigszins veranderd, waardoor het lage licht niet meer op de goede plek stond. Het lage licht is toen gedoofd en naast het vuurtorentje is een stellage gebouwd met daarop een aantal schijnwerpers, die het nieuwe lage licht vormden. De gietijzeren toren werd grijs geverfd, opdat hij niet langer de aandacht van passerende schepen zou trekken. Het was een tijdelijke oplossing in afwachting van een nieuwe lichtenlijn van moderne betonnen vuurtorens, die in 1974 gereed kwam. In 1977 is het lage licht in tweeën gesplitst en op een dekschuit naar het Maritiem Buitenmuseum in Rotterdam gebracht. Dit museum werd in 2002 onderdeel van het Havenmuseum en is in 2014 gefuseerd met het Maritiem Museum. Het lage licht werd in eerste instantie aan de kop van de Leuvehaven geplaatst maar is in 1990 verplaatst naar zijn huidige locatie, vlakbij de ingang van het Maritiem Museum.

Architectuurhistorische waarden

- *Bijzonder belang van het object voor het oeuvre van architect of bouwmeester:*

Adrianus Cornelis van Loo (1834-1911), geboren te Vlissingen, werd per 1 januari 1875 benoemd tot adjunct bouwkundige bij het Loodswezen. Hij was assistent van de bouwkundige Quirinus Harder. Na het overlijden van Harder in 1880 nam Van Loo zijn functie over. In 1901 ging Van Loo met pensioen.

Van Loo heeft bijgedragen aan vele ontwerpen van gietijzeren vuurtorens van Quirinus Harder. Torens waarvan het ontwerp op naam van Van Loo zelf staan zijn: de vuurtoren van Strijensas (1883), het hoge licht en twee havenlichten in Stavoren (1884), het havenlicht van Vlissingen (1891), de vuurtoren Hoek van 't IJ (1893), het hoge licht van Hoek van Holland (1894), het eerste, stenen lage licht van Hoek van Holland (1894) en het tweede, gietijzeren lage licht van Hoek van Holland (1900). Daarnaast ontwierp hij enkele gietijzeren vuurtorens voor Nederlands-Indië, waarvoor hij voor een deel ontwerpen van Harder gebruikte.

Koper- en ijzergieterij Penn & Bauduin (1843-1990): In 1839 vestigde Franciscus Dominicus Andreas Bauduin een metaalgieterij in de Visstraat in Dordrecht. Het bedrijf vervaardigde onder meer bronzen gaskranen en koperwerk voor schepen. Na het overlijden van Franciscus in 1846 zette de zoon van zijn zuster, Ferdinand Johannes Penn, de metaalgieterij voort onder zijn eigen firmenaam IJzergieterij F.J. Penn & Co. Het bedrijf groeide snel. In 1866 ging Ferdinand een vennootschap aan met zijn broer Hubertus en zijn neef Johannes Jacobus Bauduin en veranderde de firmenaam in Penn & Bauduin. Het bedrijf maakte naam als bouwer van bruggen en de vervaardiging van gietijzeren vuurtorens, kapen, vloerdelen en trappen voor het interieur van vuurtorens. Penn & Bauduin heeft de bouw van een aantal van de bovengenoemde door Van Loo ontworpen vuurtorens op zijn naam staan: Strijensas, Stavoren, inclusief havenlichten, en de twee gietijzeren torens van Hoek van Holland. Daarnaast construeerde Penn & Bauduin de rode ijzeren bovenbouw op de kerktoren van Westkapelle.

Omstreeks 1970 kwam het bedrijf in de problemen en werd overgenomen door de firma Troost uit Pernis, die op het bedrijfsterrein olieplatformen liet bouwen. In 1978 kwam het bedrijf in handen van staalconstructiebedrijf De Groot uit Zwijndrecht; de die de firmenaam wijzigde in Grootint Dordrecht. Vanwege het uitblijven van grote opdrachten werd het bedrijf in 1996 gesloten en kwam er een einde aan dit voor de Dordtse economie zo belangrijke familiebedrijf. Het enige dat nog herinnert aan het bedrijf Penn & Bauduin, zijn putdeksels die op sommige plaatsen in de stad nog terug te vinden zijn.

- *Bijzonder belang in verband met materiaalgebruik en bouwtechniek:*

Gietijzer was in de tijd van Van Loo de standaard voor de bouw van vuurtorens. Na de eerste hoekige gietijzeren torens werden vanaf 1875 ronde gietijzeren torens gebouwd, met gebogen segmenten. Vanaf 1883 werden opengewerkte torens ontworpen, omdat hiervoor aanzienlijk minder gietijzer nodig was en de veel lichtere segmenten makkelijker hanteerbaar waren. Het hoge licht en het lage licht van Hoek van Holland waren de laatste uit dichte segmenten opgebouwde torens.

- *Aanwezigheid originele optiek en lichtbron:*

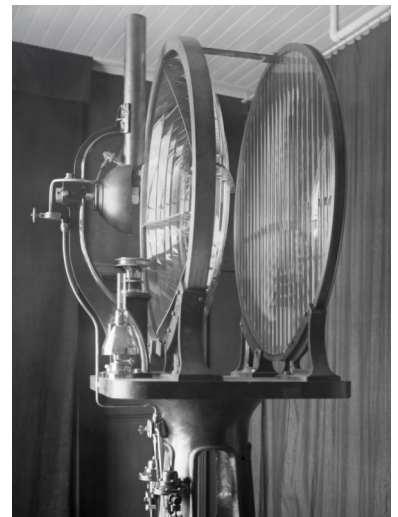
Oorspronkelijk had de toren een trommeloptiek van de derde grootte, geleverd door Chance Brothers uit Birmingham. In de loop van de tijd zijn diverse veranderingen aangebracht in de verlichting. In 1908 is een proef gestart om uit te zoeken hoe het lage licht versterkt kon worden. Er werd een tijdelijke houten opstand geplaatst naast de vuurtoren, met een lenspaneel van de optiek van vuurtoren Eierland op Texel en een rood licht, waarmee een smalle lichtbundel werd verkregen. Dit heeft in 1912 ge-

Op 9 maart 1977 werd het lage licht op een dekschuit naar Rotterdam gevaren.

Van 1908-1912 heeft er een tijdelijke houten lichtopstand gestaan voor het gietijzeren torentje.

De optiek uit 1912 met vetgasgloeilicht.

Het lage licht omstreeks 1965, met op de achtergrond het hoge licht.

leid tot aanpassing van het vuurtorenlicht. De trommeloptiek uit 1894 werd vervangen door een combinatie van een bundellens met een brandpuntafstand van 30 cm en daarvoor een spreidingslens. Als lichtbron werd een hangende gloeilamp voor vetgas gebruikt. Voor deze nieuwe optiek werd een gedeelte van de transparante ruiten van de lantaarn vervangen door een rode ruit met een zwart kader eromheen. In 1917 werd de vuurtoren op het plaatselijke elektriciteitsnet aangesloten en de optiek voorzien van een gloeilamp met een vermogen van 250 watt. Het vetgasgloeilicht bleef dienst doen als reservelichtbron.

Toen het licht in 1967 werd gedoofd is de gecombineerde bundellens-spreidingslens waarschijnlijk verwijderd. Omstreeks 1975 zijn de ruiten van het lichthuis door vandalisme allemaal gesneuveld.

- *Aanwezigheid van authentieke elementen van het oorspronkelijke interieur en exterieur en (on)roerende zaken:*

Een groot deel van het exterieur is nog authentiek. Zelfs het tochtportaal voor de ingang en de toegangsdeur zijn nog origineel. Het lichthuis heeft nog de originele raamconstructie van 1912. Eenmaal in Rotterdam zijn er, in 1977, nieuwe ruiten in geplaatst. Het centrale grote raam heeft toen echter geen rode ruit gekregen, zoals dat historisch gezien was te prefereren.

Van het oorspronkelijke interieur zijn alleen de vloeren en trappen nog aanwezig.

Ensemblewaarden

- *Aanwezigheid lichtwachterswoningen en ander objecten waarmee het een eenheid vormt:*

Het gietijzeren vuurtorentje staat niet meer op zijn oorspronkelijke plek, dus van ensemblewaarden is in Rotterdam geen sprake.

De in 1894 gebouwde dubbele woning van de lichtwachters van het lage licht aan de Berghaven in Hoek van Holland, is er niet meer. Het hoge licht in Hoek van Holland, waarmee het lage licht destijds een lichtenlijn vormde, is er nog wel. In deze vuurtoren is nu het Kustverlichtingsmuseum Hoek van Holland gevestigd.

- *Bijzondere betekenis van het object voor het aanzien van de streek, stad of dorp:*

Het lage licht heeft geen bijzondere betekenis voor het oude havengebied in Rotterdam.

Toekomstwaarde

- *Monumentenstatus:*

Geen.

- *Eigenaar en beheerder:*

Het Maritiem Museum in Rotterdam.

- *Huidig belang voor de scheepvaart:*

De gedoofde vuurtoren is niet meer van belang voor de scheepvaart.

- *Alternatief gebruik van het object en toegankelijkheid:*

Het vuurtorentje in de museumhaven is toegankelijk voor publiek.

- *Binding met de lokale bevolking:*

De binding met de lokale bevolking is niet groot, al zal een aantal bewoners rond de haven inmiddels wel gehecht zijn aan dit kleine vuurtorentje.

- *Onderhoudstoestand:*

Goed.

- *Bedreigingen:*

Het torentje is onderdeel van de museumcollectie, bedreigingen lijken er niet te zijn. In Hoek van Holland komt af en toe de wens op om het vuurtorentje terug te halen naar zijn oorspronkelijke plek.

Het hoge licht van Hoek van Holland, thans kustverlichtingsmuseum.

Het lage licht van Hoek van Holland in de museumhaven van het Maritiem Museum in Rotterdam.

In 2010 is op de Oberalp pass in Zwitserland, bij de oorsprong van de Rijn, een replica van het lage licht van Hoek van Holland geplaatst, om het gebied een toeristische impuls te geven.